

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

ششمین جشنواره پژوهشی رشد

عنوان:

عوامل مؤثر در رشد اقتصاد خانواده

استاد راهنما: معظم رشیدی

مدرسه علمیه کوثر شهرستان بندر لنگه

مؤلفان:

سمیه آشتا

مرضیه جدیدی

سارا حیدریان

مریم زارعی

چکیده:

تامین معاش، از مسائل مهم و ضروری زندگی به حساب می آید. بی برنامه‌گی یا سوء مدیریت در امور مالی خانواده، آثار نامطلوبی در پی دارد. بخشی از ناسازگاری‌ها و اختلافات خانوادگی، از مسائل اقتصادی سرچشمه می‌گیرد. بنابراین ایجاد وضع مطلوب اقتصادی در خانواده نیازمند فرهنگ سازی مناسب، برنامه ریزی و حمایت دولت-ها و همکاری و تعاون تمام افراد خانواده می‌باشد. خانواده‌ها پایه‌های جامعه هستند، رشد اقتصادی و استقلال آنها موجب از بین رفتن رکود در جامعه می‌شود. پس نمی‌توان نسبت به این نهاد کوچک اما جامعه ساز بی تفاوت بود. در این تحقیق به برخی از عوامل مهم در رشد اقتصاد خانواده اشاره شده است عبارتند از؛ نقش دولت‌ها، قناعت، تعاون و... که هر کدام از این عوامل مورد بررسی قرار می‌گیرد.

واژگان کلیدی: معاش، اقتصاد، رشد، مدیریت، خانواده

مقدمه:

خانواده از نهادهای مهم جامعه به شمار می‌رود به طوری که تأثیر آن در رشد و تکامل و تعالی و شکوفایی جامعه قابل انکار نیست. مهم‌ترین محور دشمن برای نفوذ در کشور و تخریب انقلاب اسلامی مسئله اقتصاد است؛ و بنیادی‌ترین مکان، که تأثیرگذار بر تمام جامعه است، خانواده‌ها هستند. ملاحظه می‌شود که مسائل و مشکلات اقتصادی سال‌های اخیر مهم‌ترین حربه غرب و آمریکا برای اولاً تهدید و فشار بر مسئولان و ملت ایران و ثانیاً تحمیل قراردادهای سیاسی و اقتصادی ناسالم و از آن طریق باز کردن مسیرهای نفوذ در کشور بوده است. آگاهی خانواده‌ها از راه‌های رشد اقتصادی و بالا رفتن حمایت دولت از این نهاد مؤثر اجتماعی می‌تواند نقش مهمی در قوام و ارتقای اقتصاد ملی ایفا کنند.

فهرست مطالب:

فصل اول: تأثیر فرهنگ در اقتصاد خانواده	۵
الف) مفهوم شناسی	۵
ب) اقتصاد در خانواده	۶
ج) عوامل اقتصادی در رفتارهای ناهنجار	۷
د) ویژگی های شاخص اقتصادی	۱۰
ه) اقتصاد جامعه در قرآن	۱۲
و) اقتصاد و پیوند آن با ستون اخلاق	۱۳
ز) مسئولیت های اقتصادی	۱۴
ح) نقش قرآن در هدایت اقتصادی بشر	۱۷
فصل دوم: نقش دولت ها در رشد اقتصاد خانواده	۱۹
الف) وظایف دولت ها	۱۹
ب) ویژگی های حاکمان اسلامی	۲۳
ج) وظایف حاکمان و کارگزاران	۲۵

فصل سوم: نقش قناعت در رشد اقتصاد خانواده.....	۲۸
الف) مفهوم صحیح قناعت.....	۲۸
ب) ارزش قناعت و خود کفایی.....	۳۱
ج) آثار قناعت.....	۳۴
د) قناعت از نظر مقام معظم رهبری.....	۳۷
فصل چهارم: نقش تعاون در رشد اقتصادی خانواده.....	۳۹
الف) معنی و مفهوم تعاون.....	۳۹
ب) تعاون در آیات و روایات.....	۴۰
ج) اقتصاد خانواده.....	۴۱
د) تعاون راهگشای اقتصاد خانواده.....	۴۳
نتیجه گیری.....	۴۶
فهرست منابع و مآخذ.....	۴۷

فصل اول: تأثیر فرهنگ در رشد اقتصاد خانواده

الف) مفهوم شناسی

مفهوم لغوی رشد: (۱) به راه راست شدن، هدایت داشتن (۲) هدایت مقابل گمراهی، ضلال (۳) پایداری و مقاومت در طریق حق (۴) نمو کردن، بالیدن^۱

اقتصاد در لغت: میانه نگاه داشتن، تعادل دخل و خرج را حفظ کردن، میانه روی در هر کار به اندازه خرج کردن ، علم اقتصاد یکی از رشته های علوم اجتماعی است که در باب کیفیت فعالیت مربوط به دخل و خرج و چگونگی روابط مالی افراد جامعه با یکدیگر و اصول و قوانینی که بر امور مذکور حکومت می کند و وسایلی که باید در عمل با توجه به مقتضیات زمان و مکان اتخاذ شود تا موجبات سعادت و ترقی جامعه و رفاه و آسایش افراد آن تأمین گردد. یکی از معانی اقتصاد در لغت، میانه روی و پرهیز از افراط و تفریط در هر کاری است.

اقتصاد در اصطلاح: میانه روی میان اسراف و تنگ گیری است، تبذیر به معنی تفریق است و مقصود تفریق مال است در غیر مصرف شرعی به اسراف یا اتلاف یا صرف در حرام.

مفهوم لغوی خانواده: اهل و عشیره، به معنای نزدیکان و هم قوم و عشیره است.^۲ اهل: خاندان و در مفردات گوید: اهل الرجال در اصل کسانی اند که با او در یک خانه زندگی می کنند، بعد به طور مجاز به کسانی که او و آنها را یک نصب حجم می کند اهل بیت آن مرد گفته اند. در قاموس گوید: اهل مرد، عشیره و اقربای اوست و اهل الامر والیان امراند و اهل خانه ساکنان آن است و اهل مذهب عقیده مندان آن می باشد و در قرآن آمده: اهل کتاب - اهل الانجیل - اهل البیت و...^۳

^۱ محمد معین، فرهنگ معین، بخش الف.

^۲ لوئیس، مألوف، المنجد، ص ۵۱.

^۳ علی اکبر، قرشی بنایی، قاموس القرآن، ج ۱ و ۲، ص ۱۳۵.

در خانواده جایگزین حس عدم مسئولیت پذیری گردد که نتیجه ی آن می شود کار و تلاش مضاعف در برآوردن خواسته و در نتیجه رشد خانواده بویژه اقتصاد آن.

۷) یکی از راهکارهای دوام و قوام اقتصاد خانواده بر مبنای اصول دینی و علمی تعامل مناسب بین اعضای خانواده و اولویت بندی نیازهای اقتصادی است که این مهم از طریق ایجاد روحیه همکاری و تعاون بین اعضای خانواده به سرانجام می رسد و سبب تقویت و سلامت اقتصاد خانواده می گردد.^۱

۸) بخشی از دفع فشارهای ناشی از تحریم ها در حوزه ی اقتصاد مقاومتی بر دوش خانواده ها می باشد؛ که از طریق ایجاد روحیه ی تعاون و مشارکت اعضای خانواده می توان چنین فشارها را تبدیل به فرصت کرد تا از یک سو باعث تقویت اقتصاد خانواده شد و از سوی دیگر اقتصاد کشور را شکوفا کرد.

۹) امروزه تشکیل تعاونی ها در جهان نهضتی انسانی، اخلاقی و تربیتی است که بر مبنای آن نظام اقتصادی خاصی برای رفاه و ایجاد اشتغال در جامعه پی ریزی می شود. لذا اعضای خانواده می توانند از طریق تعاون و مشارکت سرمایه های کوچک خود را تبدیل به سرمایه های بزرگ نموده و به راه اندازی بنگاه ها و واحدهای اقتصادی خانوادگی بنمایند تا بدین وسیله هم باعث اشتغالزایی شده و اقتصاد خانوادگی خود را رونق دهند.

۱۰) در کشور ما هنوز برای مشارکت مردم در زیر ساخت ها برنامه ای وجود ندارد؛ بنابراین می توان تعاونی ها را در توسعه ی زیرساختهای اقتصادی مشارکت داد. سنگ بنای تشکیل تعاونی ها خانواده ها هستند که از طریق تعاون و مشارکت فعال از لحاظ ایجاد سرمایه و کار نیروی انسانی از طرفی در توسعه زیرساختهای اقتصادی مشارکت و از طرف دیگر از این طریق رشد اقتصادی خود را تضمین می کنند.

۱۱) تعاون و همکاری باعث تقویت روحیه کار آفرینی در بین اعضا می گردد؛ چرا که با توجه به رقابت حکم بر بازار کشور و بین بخش های مختلف اقتصادی، به خصوص فضای کسب و کار موجود، مساله کار آفرینی و مدیریت بهینه بیشترین نقش را ایفا می کند. تعاون اعضای خانواده با مشخصه ی ترکیب افراد مختلف با تخصص و توانای های متنوع و کار کردن به صورت یک تیم با استفاده از فرصت ها و ریسک های حساب شده به خلاقیت، ابداع می پردازند؛ بر این اساس باعث افزایش اشتغال مولد، توسعه اقتصادی، افزایش رقابت در اقتصاد، توسعه کارایی بازار کار و... در نهایت رشد اقتصادی خانواده می گردند.

۱۲) منافع اقتصادی حاصل از همکاری و تعاون اعضای خانواده در داخل آن نگه داری می شود زمینه افزایش سرمایه برای تک تک اعضا امکان پذیر می سازد.

^۱ ناهید، انتظاریان، نقش تعاونی ها در تحقق حماسه اقتصادی و بهبود فضای کسب و کار، ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه، شماره

۱۳) همان گونه که گفته شد یکی از مصادیق تعاون و همکاری بین اعضای خانواده مشارکت دادن سرمایه در تولید است که منجر می شود به افزایش در آمد اعضای خانواده و نهایت امر رشد اقتصادی .

۱۴) همکاری در خانواده باعث می شود که فرد احساس تنهایی نکند و در شرایط نامناسب افرادی را در کنار خود ببیند و از یاری آنها بهره بگیرد تنها برای خود کار نکند و خانواده روحیه ی کار و تلاش را در او تقویت کند و از این طریق رشد اقتصادی خود را تضمین کند.^۱

نتیجه گیری:

رشد منابع اقتصادی صرفاً با مشارکت مردمی امکان پذیر است. برای بالا بردن مشارکت مردمی باید از هر نوع فعالیت اقتصادی در خانواده ها استقبال و حمایت کرد. فضایی باید بر کشور و جامعه حاکم گردد که همه مردم خودشان را مولد در اقتصاد و شریک در پیشرفت و مقاومت کشور، حس کنند و بر آن ببالند. در نظریه های اقتصادی نقش مردم به عنوان مصرف کنندگان کالاها بسیار حائز اهمیت است. با توجه به فرهنگ اسلامی و ایرانی غنی در کشور ما فرهنگ کار و تولید و مصرف باید در خانواده ها شکل بگیرد. فرهنگ کم مصرف کردن، قناعت به امکانات کم، پرهیز از اسراف و زیاده خواهی می تواند فشار روحی- روانی را از خانواده ها بردارد و آرامش جامعه را تضمین می کند. لذا در اینجا نقش دولت در حمایت از تولید کنندگان و تعاونی های خانوادگی و نیز اشتغال زنان، کمک مؤثری به پیشرفت اقتصادی خانواده ها خواهد کرد.

^۱ نصرالله، آقا جانی، مشارکت پذیری اعضای خانواده، مجله کتاب زنان، شماره ۱۶، ص ۲۰.

فهرست منابع و مآخذ

*قرآن

* نهج البلاغه

- ۱- آقا جانی، نصرالله (۱۳۸۸)، مشارکت پذیری اعضای خانواده، مجله کتاب زنان، شماره ۱۶.
- ۲- آگبرن ویلیام و نیمکف مایر (۱۳۴۸)، زمینه جامعه شناسی، ج ۱، ترجمه ی امیر حسین آریان پور، تهران
- ۳- امینی، ابراهیم (۱۳۵۷)، آئین همسر داری یا اخلاق خانواده (چهارم)، بی جا، اسلامی.
- ۴- انتظاریان، ناهید، (۱۳۹۲)، نقش تعاونی ها در تحقق حماسه اقتصادی و بهبود فضای کسب و کار، ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه ، شماره ۱۶۲.
- ۵- ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، ترجمه جنتی، احمد ، تهران ، مؤسسه امیر کبیر.
- ۶- بافکار، حسین، نقش و کارکرد خانواده در جهاد اقتصادی. مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.
- ۷- بی آزار شیرازی، عبدالکریم (۱۳۵۹)، رساله نوین، تحریر الوسیله امام، مؤسسه انجام کتاب.
- ۸- بی نا، (۱۳۹۱) مدیریت خانواده، اصفهان، مرکز تحقیقات رایانه ایی قائمیه.
- ۹- جعفریان، رسول (۱۳۸۷)، حیات فکری و سیاسی امامان شیعه، (چاپ سوم)، قم، انتشارات انصاریان.
- ۱۰- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۹)، تفسیر موضوعی هدایت در قرآن، ج ۱۶، (چاپ چهارم)، قم، اسراء.
- ۱۱- _____ (۱۳۸۸)، تفسیر موضوعی جامعه در قرآن، ج ۱۷، (چاپ دوم)، قم، اسراء.
- ۱۲- _____ (۱۳۹۳)، مفاتیح الحیاه، (چاپ یکصد و هفتاد و نهم)، قم، اسراء.
- ۱۳- حاجی صادقی، عبدالله (۱۳۸۸)، اصول الگوی مصرف اسلامی (چاپ اول)، قم، نشر زمزم هدایت.
- ۱۴- حر عاملی، محمد بن حسین (۱۳۷۰)، وسائل الشیعه، ج ۱، بیروت، احیاء تراث عربی.

- ۱۵- حکیمی، محمدرضا (۱۳۹۱)، الحیاء، ج ۵، (چاپ یازدهم)، قم، دلیل ما.
- ۱۶- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷)، لغت نامه دهخدا، ۱۶ جلدی، تهران، دانشگاه تهران.
- ۱۷- روسک، جوزف - وارن، رولند (۱۳۵۵)، مقدمه ای بر جامعه شناسی، ج ۱، ترجمه ی بهروز نبوی و احمد کریمی، تهران.
- ۱۸- سلیم، غلامرضا (۱۳۴۷)، تعاون در متون ادبیات فارسی، ج ۱، تهران.
- ۱۹- صالحی، تینا (۱۳۹۵)، نقش تعاون در اقتصاد مقاومتی، تهران، پژوهش خبری صدا و سیما ی جمهوری اسلامی ایران.
- ۲۰- عیسی زاده، عیسی (۱۳۹۱)، خانواده قرآن (چاپ سوم)، قم، بوستان کتاب.
- ۲۱- فرهادی، مرتضی (۱۳۷۳) فرهنگ یاریگری در ایران، ج ۱، تهران.
- ۲۲- _____ (۱۳۸۱)، نقد آرا در تعریفها و نظریه ها در گونه شناسی مفهوم یاریگری، ج ۱، تهران.
- ۲۳- قرشی بنایی، علی اکبر (۱۳۸۱)، قاموس القرآن، ج ۱ و ۲ (چاپ نهم)، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
- ۲۴- قمی، عباس (۱۳۹۳)، شرح صد کلمه از کلمات قصار (چاپ اول)، قم، انتشارات شاکر.
- ۲۵- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۹۲)، اصول کافی (چاپ سوم)، ج ۲، ترجمه مصطفوی، قم، مرکز نشر دارالثقلین.
- ۲۶- لویس، مألوف (۱۳۹۲)، المنجد فی الغه العربیه المعاصر (چاپ سوم)، تهران، استقلال.
- ۲۷- مجلسی، محمد باقر (۱۳۶۴)، بحار الانوار، ج ۱۶، تهران، انتشارات اسلامیه.
- ۲۸- معین، محمد (۱۳۸۸)، فرهنگ معین، (چاپ ۲۵)، تهران، انتشارات امیر کبیر.
- ۲۹- موسوی، ماندانا (۱۳۹۴)، منشور اصلاحات اقتصادی انبیاء، قم، نشر هاجر.
- ۳۰- نعیم آبادی، غلامعلی (۱۳۹۳)، مبانی دینی اقتصاد مقاومتی (چاپ اول)، قم، نشر سروش نعیم.

